

ROHKEASTI TIETEESTÄ

TUIJA PULKKINEN

Hyvät kutsuvieraat ja arvoisa avajaisyleisö,

Tieteen päivät järjestetään Helsingin yliopistossa nyt jo seitsemännentoista kerran. Tieteen päivät on näyteikkuna, tori ja ennen kaikkea kohtauspinta tieteen maailman ja suuren yleisön välillä. Täällä Helsingin yliopiston päärakennuksessa, avautuu viideksi päiväksi suuri avoin tila, jonne kuka tahansa voi astua sisään kuuntelemaan tutkijoiden viimeisimpiä pohdintoja, debatteja, jopa paineja kiistellyistä asioista – ja ennen kaikkea myös itse osallistumaan näihin debatteihin.

Tieteen päivät kuuluu epäilemättä demokraattisiin traditioihimme. Päivät kuuluvat samaan traditioon, kuin se, että tässä maassa on yliopisto keskellä pääkaupunkia, poliittisen vallan kupeessa, että tähän yliopistoon voi kävellä sisään kuka tahansa ja että tänne voi päätyä opiskelijaksi, professoriksi ja tutkijaksi mistä tahansa perhetaustasta. Tämä on yhtä hienoa kuin se, että meillä Helsingissä on rakennettu kaikille avoin kaupunginkirjasto keskelle monumentaalikeskustaa. Tänä vuonna kaikki tämä on erityisesti ollut mielessämme, kun Tieteen päivien teemaksi sovittiin ”Rohkeus – Mod”: nimittäin, samalla lailla kuin demokratia ei elä pelosta, tiede ei elä pelosta, vaan rohkeudesta.

Teemana rohkeus on kirjoittanut ajatuksia näiden päivien esitelmiin niin luonnontieteilijöiltä kuin humanisteilta ja yhteiskuntatieteilijöiltä. Kuulemme päivillä niin tieteen teossa tarvittavasta rohkeudesta kuin siitä rohkeudesta, mitä tutkijat löytävät tutkimuskohteestaan. Täällä puhutaan rohkeista arktisten seutujen tutkijoista ja rohkeista naisista, jotka ensikertalaisina taistelivat pääsystä monille aloille. Täällä puhutaan avaruuden tutkimuksessa otetuista riskeistä kuin myös riskeistä, joita ottavat vallitsevien sosiaalisten normien haastajat, eli rohkeudesta, jota vaaditaan esimerkiksi rikottaessa sukupuolinnormeja tai aloitettaessa ruokailun uusia tuulia. Täällä puhutaan myös siitä, miten paljon rohkeutta tarvitaan köyhänä elämisessä. Täällä puhutaan paljon

kansalaisrohkeudesta, mutta myös rohkeudesta paljastaa tiedevilppi, ja eläinten rohkeudesta.

Osa näistä ajatuksista on jo kerätty etukäteen Tieteen päivien kirjaan, *Kaikenlaista rohkeutta*, joka julkaistaan päivien aikana, ja on täällä myynnissä. Kirjassa kirjoitetaan muun muassa siitä, minkälainen hyve rohkeus on, ja miten paljon rohkeutta tarvitaan siihen, että muuttaa maata ja kulttuuria, tai siihen, että osaa kohdata toisen. Teoksessa kirjoitetaan myös tutkijoista, jotka tarvitsevat rohkeutta, koska kohtaavat vihaa, sekä rohkeudesta, jota vaaditaan tehtäessä tutkimuseettisiä valintoja, olipa kyse sitten geeniteknologiasta, biopankeista tai tekoälystä.

Pelot rohkeuden vastakohtana tulevat esille monissa Tieteen päivien esityksissä. Epäonnistumisen pelko ja rohkeus eivät sovi yhteen varsinaan tieteessä. Rohkeus on kykyä toimia silloinkin, kun toimintaan sisältyy riski epäonnistua. Onkin tärkeää muistaa, että tiede ei olisi tiedettä, jos sitä tehtäisiin vain, kun ollaan varmoja tuloksista. Epäonnistumiset ovat tutkimukselle välttämättömiä, eikä oikeaa tiedettä tehtäessä tuloksia tiedetä etukäteen. Siksi tieteen teossa tarvitaan rohkeutta tehdä sitä sen omin ehdoin, eikä etukäteen hyödyllisiksi oletettuja tuloksia painottaen.

Tieteen päivien ohjelmatoimikunnassa pohdittiin paljon tieteen tekemisen nykyisin usein kuuluvia ristiriitaisia ehtoja, kun tieteen rahoittajat toivovat yhtäältä riskejä ottavaa, rohkeaa tutkimusta ja toisaalta vaativat etukäteen takeita siitä, että tutkimus tuottaa hyötyä. Pitkällä tähtäimellä tämä voi johtaa rutiinitutkimukseen, jossa pyritään maksimoimaan rahoitus jo ennalta tiedetyin tuloksin. Tämä ei ole kenellekään eduksi – oikeasti rohkea tutkimus tuottaa aina loppujen lopuksi enemmän tuloksia.

Vaikka Tieteen päivät on erityinen avoin ikkuna ja kohtauspinta tieteen maailman ja muun yhteiskunnan välillä, niin demokraattisessa yhteiskunnassa nämä ikkunat ovat tietenkin aina avoinna,

ja tieteen tekijät ovat aina myös osa ”muuta yhteiskuntaa” – ei siitä erillään. Tiede ei ole norsunluutorni, eikä sitä pidä myöskään alistaa poliittisen johdon asettamien tehtävien suorittajaksi. Koska tieteen tekijät ovat olennainen osa kansalaiskeskustelua, tiede ei ole vain väline, jolla toteutetaan muutosstrategioita, vaan muutos ja uudet ajatukset syntyvät usein juuri tieteen parissa. Rohkeus tehdä tiedettä sen omilla ehdoilla onkin samalla myös kansalaisrohkeutta, ja demokraattisessa yhteiskunnassa tieteen vapaus on arvo sinänsä.

Eniten halusimme tänä vuonna ohjelmatoimikunnassa kiinnittää huomiota siihen rohkeuteen, jota tarvitaan akateemisen ja riippumattoman tutkimuksen puolustamiseen siellä, missä poliittinen valta ei vaali sen avoimuutta ja riippumattomuutta, vaan missä siitä on muodostunut kiistakapula ja poliittisen vaikuttamisen väline, ja missä tutkijat saavat pelätä. Tällainen tilanne on ikävä kyllä viime aikoina ollut Turkissa, ja myös Pietarin Eurooppalaisesta yliopistosta kuului viime vuonna huonoja uutisia. Erityisen ikävä tilanne on ollut Budapestissa, jossa monien kansainvälisten tutkijoiden hyvin tuntema, korkeatasoinen Central European -yliopisto on joutunut Unkarin hallituksen kansallismielisen vainon kohteeksi. Central European yliopistolle on annettu laajasti tukea muualta maailmasta. Meitä kiinnosti ohjelmatoimikunnassa kuulla, mitä Budapestissa oikein on tapahtunut ja millaista rohkeutta siellä on tarvittu. Sen vuoksi olemme kutsuneet tämän avajaisilaisuuden esitelmöitsijäksi Central European -yliopistosta sukupuolentutkimusta edustavan yliopiston vararehtorin, Éva Fodorin, joka tulee puhumaan meille siitä erityisestä akateemisesta kansalaisrohkeudesta, jota Budapestissa on tarvittu.

Fodorin esitelmän lisäksi saamme tässä avajaisilaisuudessa nauttia musiikista ja tanssiesityksestä. Aivan ensimmäiseksi meille tuo oman demokraattisen valtiovaltamme tervehdyksen opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen.

Toivotan nyt kaikki tervetulleiksi Tieteen päiville 2019! Toivon, että loppuviikosta ja viikonlopusta tulee kaikille antoisa ja että kaikilta myös riittää rohkeutta kriittiseen keskusteluun.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston professori ja vuoden 2019 Tieteen päivien ohjelmatoimikunnan puheenjohtaja. Kirjoitus perustuu Tieteen päivien avajaispuheeseen 9.1.2019.

PODOCO-OHJELMA

Tohtoreita ja yrityksiä yhdistävä *Post Docs in Companies* -ohjelma rahoitti syksyn hakukierroksellaan 17 uutta tohtorien ja yritysten yhteistyöprojektia. Yhteensä sata tohtoria on siirtynyt ohjelman tukemana elinkeinoelämän palvelukseen.

Rahoitetut projektit edustavat useita eri tieteenalvoja ja toimialasektoreita, kotieläin- ja maitotaloustieteistä psykologiaan ja ympäristötekniikkaan sekä koneiden valmistuksesta arkkitehtipalveluihin ja tukkukauppaan. PoDoCo-tohtorit edustavat myös useita kansallisuuksia ja ohjelman rooli erityisesti ulkomaalaistaustaisten tohtoreiden työllistymisessä yksityiselle sektorille on merkittävä.

PoDoCo-ohjelman seuraava apurahahakukierros järjestetään 1.3–15.4.2019. Ohjelmaan voi osallistua mikä tahansa yritys ja kuka tahansa väitöskirjan vastikään tehnyt tai lähiaikana väittelevä henkilö toimialasta riippumatta. PoDoCo-ohjelmaa rahoittavat useat säätiöt, mikä mahdollistaa arviolta 35 kokovuosiapurahan myöntämisen vuosittain. Ohjelmaa organisoii DIMECC Oy, joka on Suomen teollisuuden johtava innovaatioalusta.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN ASIAANTUNTIJAPANEELI

Suomeen on nimetty uusi kestävä kehityksen asiantuntijapaneeli. Sitran koordinoimana viisi vuotta sitten aloittaneen paneelin vetovastuun jatkavat vuoden 2019 alusta Helsingin yliopiston kestävyystieteen instituutti (HELSUS), Luonnonvarakeskus (Luke) sekä Suomen ympäristökeskus (SYKE). Asiantuntijapaneeli tukee kestävä kehityksen vaikuttavaa päätöksentekoa ja yhteiskunnallista keskustelua Suomessa.

Paneeli toimii tiiviissä vuorovaikutuksessa kestävä kehityksen toimikunnan kanssa. Toimikunta vastaa YK:n globaalin Agenda 2030 -toimintaohjelman täytäntöönpanosta ja sen vauhdittamisesta Suomessa. Asiantuntijapaneeli tukee ja haastaa toimikunnan työtä monitieteellisellä osaamisellaan.

Paneelin toimintaa koordinoi erikoistutkija **Katriina Soini** (Luke) ja puheenjohtajana jatkaa professori **Eeva Furman** (SYKE). Paneelin ensimmäisiä tehtäviä on pohtia, mitä toimenpiteitä kestävä kehityksen politiikassa uudella eduskunnalla ja hallituksella on sekä millaista tutkimusta tarvitaan.